

ตำราประกอบภาพ
An Illustrated Textbook

ภาวะวิกฤติทางสูติกรรม Obstetric Crisis

วิทยา ถิฐาพันธ์

ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์

บรรณาธิการ

ตำราประกอบภาพ
An Illustrated Textbook

ภาวะวิกฤติทางสูติกรรม Obstetric Crisis

เลขทะเบียน M 0150829
วันลงทะเบียน 8 ส.ย. 2560
เลขเรียกหนังสือ ๗๖๖
๑๕๕๗

วิทยา ถิฐาพันธ์
ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์
บรรณาธิการ

ตำราประกอบภาพ : ภาวะวิกฤติทางสูติกรรม

An Illustrated Textbook : Obstetric Crisis

บรรณาธิการ	วิทยา ถิฐาพันธ์ ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์
พิมพ์ครั้งที่ 1	มิถุนายน พ.ศ. 2559
จำนวน	1,000 เล่ม
แบบปกและรูปเล่ม	วิทยา ถิฐาพันธ์ ยุรฉัตร อภิสิทธิ์รินทร์
ราคา	500 บาท

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

วิทยา ถิฐาพันธ์.

ตำราประกอบภาพ : ภาวะวิกฤติทางสูติกรรม.-- กรุงเทพฯ : ภาควิชาสูติศาสตร์-
นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559.
228 หน้า.

1. สูติกรรม. I. ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์, ผู้แต่งร่วม. I. ชื่อเรื่อง.

618.2

ISBN 978-616-279-850-4

จัดพิมพ์โดย ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล
โทรศัพท์ 0 2419 4777 โทรสาร 0 2418 2662

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด
4 ซอยสีริน.ชร 7 เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์ 0 2881 9890 โทรสาร 0 2881 9894

การตั้งครรภ์และการคลอดเป็นเหตุการณ์ทางธรรมชาติซึ่งส่วนมากมักจะลงเอยด้วยความปลอดภัยของทั้งมารดาและทารกแต่ก็เป็นสิ่งที่ราบกันดีในวงการแพทย์แล้วว่า สตรีตั้งครรภ์จำนวนไม่น้อยอาจมีปัญหาระหว่างการตั้งครรภ์หรือภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นได้เสมอ โดยปัญหาระหว่างการตั้งครรภ์หรือภาวะแทรกซ้อนเหล่านั้นอาจจะเกิดขึ้นขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอด หรือภายหลังคลอดก็ได้ และความรุนแรงของปัญหาที่อาจแตกต่างกัน ได้ตั้งแต่เล็กน้อยซึ่งสามารถแก้ไข และบรรเทาได้ไม่ยาก หรือรุนแรงมากจนถึงขั้นวิกฤติและอาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้

เมื่อกล่าวเน้นเฉพาะภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นขณะเจ็บครรภ์และขณะคลอด ยิ่งพบว่าภาวะวิกฤติที่อาจจะเกิดขึ้นมักเป็นภาวะที่ไม่คาดคิดมาก่อน หรือคาดคิดมาก่อนแต่ก็ป้องกันหรือแก้ไขได้ยาก ภาวะวิกฤติเหล่านี้ส่วนมากมักจะเกิดอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนให้การดูแลรักษาได้ไม่ทัน เช่น การคลอดติดไหล่ ทารกมีส่วนนำเป็นก้อน ตกเลือดหลังคลอด ภาวะชักจากครรภ์เป็นพิษ ภาวะสายสะดือข้อยึด เป็นต้น ซึ่งทำให้มารดาและทารกเสียชีวิตได้

การดูแลรักษาภาวะวิกฤติทางสูติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันหรือโดยไม่คาดคิดมาก่อน จำเป็นต้องอาศัยแพทย์ผู้มีความรู้ความชำนาญอย่างสูงในการดูแล

อย่างไรก็ตามการศึกษาล่าเรียนและฝึกอบรมของทั้งนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านสาขาสูติศาสตร์ในสภาพปัจจุบันกำลังประสบปัญหาอย่างมากในหลาย ๆ ด้าน ทั้งจำนวนสตรีตั้งครรภ์ที่น้อยลง และจำนวนนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านที่มากขึ้น ทำให้โอกาสในการฝึกอบรมทักษะในการดูแลรักษาสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะวิกฤติทางสูติกรรมของนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านลดน้อยลงไปอย่างมาก จนทำให้ทั้งแพทย์ที่จบการศึกษาและฝึกอบรมส่วนมากไม่สามารถดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะฉุกเฉินต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ

เพื่อช่วยแก้และบรรเทาปัญหาดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งเพื่อเพิ่มทักษะในการดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะวิกฤติทางสูติกรรมที่พบบ่อย ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ด้วยความร่วมมือจากภาควิชาวิสัญญีวิทยา ศูนย์ฝึกอบรมทักษะหัตถการทางระบบแพทย์ศัลยกรรม ศูนย์ฝึกทักษะในระบบจำลองทางการแพทย์และฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จึงได้ร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอนของทั้งนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านของภาควิชาสูติศาสตร์-

นรีเวชวิทยา โดยการให้ สถานการณ์จำลองและหุ่นจำลองเสมือนจริงในการอบรม ซึ่งเป็นที่
พึงพอใจของนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี

จากผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมที่ได้รับดังกล่าวข้างต้น คณะทำงานทุกฝ่ายจึงเห็นควร
ให้มีการจัดการฝึกอบรมในเรื่องนี้แก่แพทย์ พยาบาล และบุคลากรของหน่วยงานบริบาลอื่น
เพิ่มเติมขึ้นอีก โดยหวังให้การบริบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะวิกฤติและฉุกเฉินขณะเจ็บครรภ์และ
คลอดของทุกหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจและความสุข
ในการทำงานมากขึ้น

หนังสือเล่มนี้เป็นพัฒนาการต่อเนื่องมาจากเอกสารประชาสัมพันธ์การสอบและฝึกกอบรม
การดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะวิกฤติทางสูติกรรมที่พบบ่อย โดยคณะผู้จัดทำพยายามให้
หนังสือเล่มนี้สามารถถูกใช้ประโยชน์ได้หลายรูปแบบทั้งการเป็นคำวาประกาศนียบัตรเพื่อศึกษา
หาความรู้ หนังสืออ้างอิงที่เก็บไว้ใช้งานในห้องคลอด รวมทั้งเป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรม
สำหรับหน่วยงานที่คิดจะจัดการฝึกอบรมในลักษณะเดียวกันกับที่เราได้จัดขึ้น

คณะผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จสู่สว่างลงได้
ในที่สุด ขอขอบคุณนักศึกษาแพทย์ และแพทย์ประจำบ้านของภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลรวมทั้งแพทย์และพยาบาลจาก
ทุกหน่วยงานที่เลขาวิชาการฝึกอบรมที่ภาควิชา ฯ ของเรา ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ออกเขียน
หนังสือเล่มนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อประโยชน์ในการดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มี
ภาวะวิกฤติให้แก่ทุกท่านตามสมควร

กรุงเทพมหานคร

1 มิถุนายน พ.ศ. 2559

รศ.นพ.วิทยา อธิวพันธ์

ผศ.นพ.ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์

บรรณาธิการ

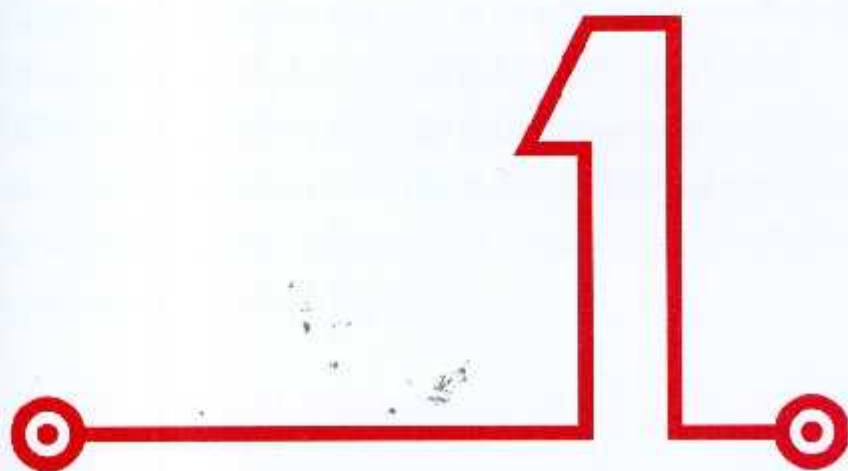
สารบัญ

บทที่ 1	การเผชิญภาวะวิกฤติทางสูติกรรม (Facing a crisis in obstetrics) รองศาสตราจารย์นายแพทย์วิทยา ธิฐาพันธ์	1
บทที่ 2	ภาวะตกเลือดหลังคลอดเฉียบพลัน (Immediate postpartum hemorrhage) ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์ตรีภพ เลิศบรรณพงษ์	19
บทที่ 3	การคลอดไหล่ยาก (Shoulder dystocia) รองศาสตราจารย์นายแพทย์วิทยา ธิฐาพันธ์	41
บทที่ 4	การคลอดทารกส่วนหน้าเป็นก้นทางช่องคลอด (Vaginal delivery of breech presentation) อาจารย์แพทย์หญิงศนิตรา อานุฉินาวิน	77
บทที่ 5	การเฝ้าระวังทารกในครรภ์ขณะเจ็บครรภ์คลอด (Intrapartum fetal monitoring) อาจารย์แพทย์หญิงนลัทธ สมภักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์กุลส รัศมีเจริญ	111
บทที่ 6	ภาวะสายสะดือย้อย (Umbilical cord prolapse) อาจารย์แพทย์หญิงเพียงบุหพันธ์ ชาปาน รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงพรพิมล เรืองวุฒิเลิศ	125
บทที่ 7	โรคพิษแห่งครรภ์ระยะชัก (Eclampsia) อาจารย์แพทย์หญิงภัทรวรรณ ทลิมศิริ	141

บทที่ 8	การช่วยคลอดทางช่องคลอดด้วยเครื่องดูดสุญญากาศ	161
	(Vacuum assisted vaginal delivery)	
	อาจารย์แพทย์หญิงกนกวรรณ วัฒนนิรันตร์	
	รองศาสตราจารย์นายแพทย์ประเสริฐ สันสันิย์วิทยกุล	
บทที่ 9	ภาวะหัวใจหยุดเต้นในมารดา	179
	(Maternal collapse)	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงพิชชา ไทยะวิญญู	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์แพทย์หญิงรัชวีร์กุล จิระดีวานนท์	
ดัชนี		197
Index		207

สารบัญภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 2.1	แนวทางปฏิบัติเพื่อดูแลรักษาภาวะตกเลือดหลังคลอดเจ็บพ่นด้วยกระบวนการ TIME	35
ภาคผนวกที่ 2.2	Checklist สำหรับกระบวนการ TIME	37
ภาคผนวกที่ 2.3	ตัวอย่างแบบบันทึกเหตุการณ์ภาวะตกเลือดหลังคลอดเจ็บพ่น	38
ภาคผนวกที่ 3.1	แผนภูมิแสดงขั้นตอนในการแก้ไขการคลอดไหล่ยาก	72
ภาคผนวกที่ 3.2	ตัวอย่างการบันทึกรายงานการคลอดไหล่ยาก	73
ภาคผนวกที่ 4.1	แนวทางปฏิบัติในการช่วยคลอดทารกส่วนนี้พื่นในก้นทางช่องคลอด	103
ภาคผนวกที่ 4.2	ตัวอย่างการบันทึกรายงานการคลอดทารกส่วนนี้พื่นในก้นทางช่องคลอด	104
ภาคผนวกที่ 4.3	Checklist การคลอดทารกส่วนนี้พื่นในก้นทางช่องคลอด	107
ภาคผนวกที่ 5.1	ตัวอย่างการบันทึกรายงานภาวะการเดินของหัวไหล่ทารกในครรภ์ผิดปกติ	123
ภาคผนวกที่ 6.1	ขั้นตอนการดูแลรักษาภาวะสายสะดึงก๊วย ด้วย “CORD” mnemonic	138
ภาคผนวกที่ 6.2	ตัวอย่างแบบบันทึกเวชระเบียนสำหรับการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะสายสะดึงก๊วย	139
ภาคผนวกที่ 7.1	ตัวอย่าง Checklist สำหรับการดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะ Eclampsia	154
ภาคผนวกที่ 7.2	ตัวอย่างแบบบันทึกการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคพิษแห่งครรภ์ระยะชัก (Eclampsia)	157
ภาคผนวกที่ 8.1	Checklist ในการช่วยคลอดทางช่องคลอดด้วยเครื่องดูดสุญญากาศ	175
ภาคผนวกที่ 8.2	แบบฟอร์มการบันทึกเวชระเบียนในกรณีช่วยคลอดทางช่องคลอดด้วยเครื่องดูดสุญญากาศ	176
ภาคผนวกที่ 8.3	ตัวอย่างการบันทึกเวชระเบียนในกรณีเข้าช่วยคลอดทางช่องคลอดด้วยเครื่องดูดสุญญากาศ	177

การเผชิญภาวะวิกฤติทางสูติกรรม
Facing a crisis in obstetrics

รองศาสตราจารย์นายแพทย์วิทยา ถิฐาพันธ์

ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล